УДК 330.15:332.142

К. І. Оксенюк,
аспірант, Луцький національний технічний університет

НАПРЯМИ ФОРМУВАННЯ ПРИРОДНО-РЕСУРСНОГО ПОТЕНЦІАЛУ РЕГІОНІВ ДЕРЖАВИ

Здійснено оцінку природно-ресурсного потенціалу регіонів держави. Обгрунтовано напрями формування природно-ресурсного потенціалу регіону.

An estimation is carried out naturally resource to potential of regions of the state. Grounded directions of forming naturally resource to potential of region.

Ключові слова: ресурси, потенціал, природно-ресурсний потенціал, оцінка.

ВСТУП

Сучасний етап розвитку економіки регіонів держави характеризується зростаючими масштабами споживання природних ресурсів, активізацією взаємодії природи і суспільства, інтенсифікацією і розширенням сфери прояву специфічних природно-антропогенних процесів, зумовлених наслідками техногенного впливу на природне середовище. При цьому важливого значення набуває вивчення та економічна оцінка природно-ресурсного потенціалу держави та її регіонів зокрема.

ПОСТАНОВКА ЗАДАЧІ

Аналізу та оцінці природно-ресурсного потенціалу регіонів держави присвячені праці таких вітчизняних науковців, як: В.І. Андрейцева, І.К. Бистрякова, Б.В. Буркинського, О.О. Веклич, С.А. Генсірука, З.В. Герасимчук, М.А. Голубця, М.Д. Гродзинського, Л.С. Гринів, Б.М. Данилишина, С.І. Дорогуцова, Я.В. Коваля, В.С. Кравціва, Л.Г. Мельника, В.С. Міщенка, В.І. Павлова, В.П. Руденка, Л.Г. Руденка, Ю.І. Стадницького, Ю.Ю. Туниці, С.К. Харічкова, М.А. Хвесика, Є.В. Хлобистова та ін., а також зарубіжних вчених: Баумоля У., Гофмана К.Г., Ендреса А., Корба Б., Началхаута П., Ніза А., Пахомової Н.В., Смітта Ф. та ін.

РЕЗУЛЬТАТИ

Природно-ресурсний потенціал — це сукупність усіх природних запасів і умов, що є і можуть бути задіяні для досягнення певної мети.

До природно-ресурсного потенціалу відносять ресурси:

— мінеральні, які представлені корисними копалинами та мінерально-будівельною сировиною. Вони поділяються на паливні, рудні й нерудні;

— земельні, серед яких виділяють типи грунтів, а також види господарського використання земель (рілля, сінокоси й пасовища, ліси й чагарники);

— водні, які поділяються на води Світового океану, води суходолу. До вод суходолу відносяться річки, озера, ставки, водосховища, болота, льодовики і підземні води (грунтові та артезіанські);

— біологічні, що включають рослинний і тваринний світ;

— рекреаційні, що включають природно-кліматичні і бальнеологічні;

— кліматичні, до яких відносяться сонячна енергія, енергія вітру, внутрішнє тепло Землі [1, с. 41].

Відповідно до методики, запропонованої В.П. Руденком, в основі розрахунку потенціалу земельних ресурсів є економічна оцінка сільськогосподарських угідь, що становить добуток середньої величини валової продукції, помноженої на площу сільськогосподарських угідь. Оцінка потенціалу водних ресурсів здійснюється, виходячи із сумарного економічного ефекту від використання води у провідних видах економічної діяльності (у землеробстві, наприклад, вартість додаткової валової сільськогосподарської продукції, отриманої за рахунок зрошення). Потенціал родовищ мінеральних ресурсів обчислюється за показниками умовної річної продуктивності відповідних родовищ, помножених на розрахунковий термін їхньої експлуатації. Природно-ресурсний потенціал лісових та інших рослинницьких ресурсів розраховується за оптовими цінами 1 м^3 деревини (або іншого виду рослинної продукції), помноженої на її середньорічний приріст. Фауністичний природно-ресурсний потенціал визначається за середньорічною продуктивністю мисливських, рибних, медоносних та інших ресурсів, виражених у загальнодержавних цінах. Оцінка потенціалу природно-рекреаційних ресурсів розраховується за кількістю рекреантів, які можуть бути прийняті на відпочинок у різних регіонах країни і використання ними з цією метою вільного часу. Вартість зведеного часу може бути визначена величиною валового суспільного продукту, що створюється за

одиницю часу [2, с. 36].

Згідно даної методики, природно-ресурсний потенціал України в сумарному вигляді та в еквіваленті до долара США складає 62,45 млрд дол. США. Найбільша його частка припадає на східні регіони країни.

Варто зазначити, що загальний земельний фонд на початок 2008 року становив 60354,8 тис. га. Переважно це землі сільськогосподарського призначення (71,3 %), які надаються для виробництва сільськогосподарської продукції, здійснення сільськогосподарської науково-дослідної та навчальної діяльності, розміщення відповідної виробничої інфраструктури [3, с. 106].

Україна належить до країн з невисокою забезпеченістю лісом. Площа її лісового фонду становить 10,5 млн га, в тому числі вкрито лісом — 9,4 млн га. Розміщення лісових ресурсів у територіальному плані є нерівномірним. Понад 50 % вкритих лісовою рослинністю земель України розміщується у Волинській, Житомирській, Закарпатській, Київській, Львівській, Рівненській, Чернігівській та Харківській областях. Тобто названі регіони є основою лісоресурсного потенціалу України.

Якщо розглянути компонентну структуру природно-ресурсного потенціалу регіонів України, то до областей з явним переважанням мінеральних ресурсів у їх загальному природному потенціалі можна віднести Луганську, Донецьку, Дніпропетровську (частка потенціалу мінеральних ресурсів понад 70 % в загальному природному потенціалі). До областей, найбільш забезпечених земельними ресурсами, відносяться: Вінницька, Тернопільська, Хмельницька, Одеська, Кіровоградська, Полтавська, Черкаська, Миколаївська, Херсонська, Сумська. Понад 50 % у природному потенціалі становлять земельні ресурси в таких областях, як Київська, Житомирська, Волинська, Рівненська, Чернігівська, Харківська, Запорізька і Чернівецька. Отже, у 18 областях України ресурсну забезпеченість визначають, насамперед, земельні ресурси.

Характерно, що Львівська, Закарпатська, Івано-Франківська, Чернівецька області вирізняються на загальному фоні сполученням трьох видів природних ресурсів: водних ,лісових, природно-рекреаційних [4, с. 160].

Виділяють кілька типів регіонів, де наявність природних ресурсів і їхнє специфічне поєднання є основою економічного розвитку і набуває суттєвої ваги в перспективі [2, с. 204]:

1. Регіони, достатньо забезпечені природно-ресурсним потенціалом (Дніпропетровська, Донецька, Луганська, Запорізька області). На їх території зосереджені значні запаси мінеральних ресурсів (енергетичних, рудних і нерудних). Однак у цих областях ситуація є неблагополучною.

2. Регіони з вищим і середнім рівнем забезпечення природними ресурсами, де є достатні водні, лісові й рекреаційні (зокрема, бальнеологічні) ресурси і обмежені запаси земельних (Закарпатська, Львівська, Івано-Франківська області. Львівська область має також значні мінерально-сировинні ресурси).

3. Регіони з унікальними кліматичними, морськими ресурсами, що є основою розвитку морегосподарського і рекреаційного комплексів (АР Крим, Закарпатська область). Саме ці ресурси мають визначати перспективний розвиток регіонів з метою їх перетворення на курортно- рекреаційні регіони міжнародного значення.

4. Регіони, не забезпечені природними ресурсами, насамперед мінерально-сировинними (Волинська, Житомирська, Рівненська, Чернівецька, Сумська області).Природно-ресурсний потенціал цих областей формують лісові і земельні ресурси.

5. Регіони, для яких головним природним ресурсом є земля (Херсонська, Одеська, Миколаївська, Київська області).

ВИСНОВОК

Найважливішими аспектами вдосконалення управління природно-ресурсним потенціалом регіону є [5]:

— формування комплексного кадастру природних ресурсів;

— ліцензування окремих видів діяльності в сфері природокористування;

— здійснення робіт з екологічної паспортизації та сертифікації з впровадженням комплексної системи моніторингу;

— організація системи аудиту природокористування;

— закріплення економіко-правового регулювання і контролю за природокористуванням;

— підвищення екологічної культури населення;

— планування податкового потенціалу і оптимізація ресурсних платежів у дохідній частині бюджету.

Отже, природно-ресурсний потенціал регіону належить до базових чинників, що зумовлюють особливості господарського розвитку територій, характер територіального поділу праці, спеціалізацію регіону.

Література:

1. Регіональна економіка: підручник / В.І. Лишиленко — К.: Центр учбової літератури, 2009. — 384 с.

2. Жук М.В. Регіональна економіка: підручник. — К.: ВЦ "Академія", 2008. — 416 с.

3. Розміщення продуктивних сил і регіональна економіка: підручник / С.І. Дорогунцов, Т.А. Заяць, Ю.І. Пітюренко та ін..; за аг. ред. д-ра екон. наук, проф., чл.-кор. НАН України С.І. Дорогунцова. — Вид. 3-тє, без змін. — К.: КНЕУ, 2008. — 992 с.

4. Іщук С.І. Розміщення продуктивних сил(Теорія, методи, практика). — Вид. 4-е, доп. — К.: Європ. ун-т, 2001. — 216 с., с.160)

5. Челноков И.В., Герасимов Б.И., Быковский В.В. Региональная экономика: организационно-экономический механизм управления ресурсами развития региона / Под науч. ред. д-ра эк. наук, проф. Б.И. Герасимова. — Тамбов: Изд-во Тамб. гос. тех. ун-та, 2002. — 112 с.

Стаття надійшла до редакції 25.03.2010 р.